

אין זוכרים?

ארבעה עמודים ליוו את עם ישראל לאורך ההיסטוריה:

אמונה

ערכים

זיכרון

תקווה

בשיעור זה נעסוק בעמוד השלישי: **עמוד הזיכרון**

בואו נדבר על זה...

- מה אני עושה כדי לזכור דברים שחשובים לי?
- איך הזיכרון הלאומי קשור אליי? איך הוא נוגע בי, כאדם פרטי?
- איך אפשר ללמוד מזיכרון ישן?
- האם תמיד טוב לזכור? אולי לפעמים כדאי לשכוח?
- זיכרון טוב שעולה לי לראש...
- הזיכרון היהודי הראשון שלי...
- הזיכרון הישראלי הראשון שלי...
- זיכרון טוב שהיה לי עם המשפחה שלי...
- איך מתמודדים עם זיכרון כואב?
- לזכור מאיפה באתי. משאיר אותי במקום או מקדם אותי?
- האם אני אדם שחי בהווה/בעבר או דווקא בעתיד?
- מה הזיכרון הלאומי נותן לנו בתור חברה?
- תובנה שהייתי רוצה לא לשכוח היא...
- משהו שהייתי רוצה לשכוח
- זיכרון היסטורי שמלווה אותי ביומיום

שאלה לדיון ומחשבה

מה ההבדל בין זיכרון להיסטוריה?

היהודים היו העם הראשון שכתב היסטוריה – מאות שנים לפני הרודוטוס ותוקידידס, שתכופות מתוארים שלא כדין כהיסטוריונים הראשונים.

ובכל זאת, בעברית המקראית אין מילה שמשמעותה "היסטוריה" ("דברי הימים" הוא הביטוי הקרוב ביותר במובנו לכך).

במקום לדבר על היסטוריה, היא משתמשת בשורש זכ"ר.

חוליה בשרשרת

האם יש זיכרון שאתם
מרגישים אותו כחלק מככם?
משהו שתרצו להעביר
הלאה לדורות הבאים?

יש הבדל!

ויש הבדל יסודי בין היסטוריה וזיכרון.

השפה האנגלית נותנת בו סימן יפה: *history*
פותחת ב- *his* (שלו), ואילו זיכרון, *memory*,
מתחיל ב-*me* (אותי).

גוף שלישי – לעומת גוף ראשון.

ההיסטוריה קרתה לאחרים; הזיכרון הוא זיכרון
שלי. הוא הסיפור שלי. זיכרון הוא עבר שהפנמתי
והפכתי לחלק מזהותי.

(הרב יונתן זקס, עם של מספרי סיפורים)

טלפון שבור

מכירים את משחק הילדים 'טלפון שבור'?

כמה ילדים יושבים זה לצד זה.

הראשון לוחש מילה לזה שיושב לידו. הוא לוחש אותה לזה שלצידו וכך הלאה עד לאחרון הילדים בשורה. ילד זה אומר את המילה בקול.

משעשע לראות את השינויים שעברה המילה ככל שהתרחקה ממקורה. אם למשל בוחר הילד הראשון במילה 'כיסא', הילד שלצידו שמע רק 'כיס', השלישי שמע 'כי' והרביעי 'קיר'...

בואו נחשוב על זה:

אלו מנגנוני הגנה יסייעו לנו לוודא כי הילד האחרון בשורה ישמע את המילה הנכונה?

מה אתם הייתם עושים לו רציתם להעביר מסר מאחד לשני (או מדור לדור...) והיה חשוב לכם שהמסר יעבור בדיוק כמו שתכננתם?

אתגר חשיבה זה מבוסס על מאמרו הנפלא של הרב מרדכי נויגרשל בספרו 'מסע אל פסגת הר סיני'

מנגנוני הגנה

1

להעביר חפץ פיזי

אם - בדוגמה שלנו - הילד הראשון היה מעביר כיסא, גם האחרון היה יודע שהמילה הנכונה היא 'כיסא'

2

פתק עם ראשי פרקים

הילד הראשון מעביר פתק ובו רמזים וראשי פרקים אודות המסר המועבר

3

כל אחד אומר 50 פעמים

אפילו אם בחלק מהפעמים המילה לא תישמע באופן מדויק, ברוב הפעמים המילה תעבור בצורה נכונה.

עוד רעיונות? בבקשה

4

עשרה טורים

ניצור עשרה טורים של חמישה ילדים בכל טור. כל הילדים היושבים ראשונים יתאמו ביניהם לומר את אותה המילה. אם כל הילדים היושבים אחרונים יאמרו את אותה המילה נדע כי המילה אכן עברה במדויק כי לא סביר שאותה טעות בדיוק ארעה לכולם.

5

חזרה יומיומית

נחזור על התרגיל במשך עשרה ימים ברציפות. אם בכל עשרת הימים נגיע לאותה תוצאה נוכל להיות בטוחים שלא חל שיבוש בדרך.

זה יהיה כדאי!

6

לא מומלץ להיכשל!

הילדים יוזהרו שמי שיגרום לשיבוש יענש קשות. לעומת זאת מי שיקפיד לדייק יקבל פרס.

7

עידוד מוטיבציה

נסביר את גודל התורמה לחברה ואת החשיבות הרבה שבהקפדה על הדיוק.

**אלו מנגנונים
משמשים
את היהדות כדי
לוודא שהזיכרון
יעבור מדור לדור
בצורה נכונה
ומדוייקת?**

1 חפץ פיזי

ברצף היסטורי שאין לו אח ורע
עובר תיאור מעמד הר סיני מדור
לדור יחד עם חפצים פיזיים שלא
עברו שינוי.

טלית ותפילין, שופר ולולב,
ארבעה מינים, מצות ומרור ועוד...

חוליה בשרשרת

כיצד אתם חוגגים
את חגי ישראל?
האם יש מנהג מיוחד
שעובר אצלכם
במשפחה?

2 פתק עם ראשי פרקים

התורה עוברת מדור לדור כמסמך כתוב:

וְעַתָּה כְּתַבּוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת
וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְחָה בְּפִיהֶם
לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד
בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (דברים, לא, יט)

כל אחד אומר 3 50 פעמים

וּשְׁנַנְתֶּם לְבַנְיָהּ וּדְבַרְתֶּם בָּם בְּשַׁבְּתָהּ
בְּבֵיתָהּ וּבְלִכְתָּהּ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבָהּ
וּבְקוּמָהּ (דברים, ו, ז)

תנו רבנן: "ושננתם" שיהו דברי
תורה מחודדים בפיו. שאם ישאל
לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו,
אלא אמור לו מיד. (קידושין, ל, ב).

עשרה טורים

4

שרשרת הדורות אינה שרשרת אחת, אלא רשת של שרשראות המתפרסת על פני העולם כולו.

היהודים נפוצו על פני תבל. לא היה קשר בין הקהילות. למרות זאת כולם חזרו עם אותה תורה שבכתב, אותה התורה שבעל פה ואותם עיקרי אמונה.

חוליה בשרשרת

הקהילות השונות שימרו את המסורת באמצעות מנהגים ייחודיים, שירים ומעשים. האם יש שיר מיוחד או מנהג יוצא דופן שעובר אצלכם במשפחה מדור לדור?

5 חזרה יומיומית

לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ
וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בּוֹ כִּי אַז
תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאַז תִּשְׁכִּיל.

(יהושע, א, ח)

6 לא מומלץ להיכשל...

... וכשבאתי אצל ר' ישמעאל
אמר לי: בני, מה מלאכתך?
אמרתיו לו: לבלר אני.
אמר לי: בני! הוי זהיר במלאכתך
שמלאכתך מלאכת שמים היא.
שמא אתה מחסר אות אחת או
מייתר אות אחת נמצאת מחריב
את כל העולם כולו (עירובין, יג, א).

7 עידוד מוטיבציה

כֹּה אָמַר ה' אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם
וְלַיְלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא
שָׁמַתִּי (ירמיהו, לג, כה).

אמר רבי אליעזר גדולה תורה
שאימלא תורה לא נתקיימו
שמים וארץ (נדרים, לב, א)

זיכרון מדור לדור

וְאָנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר ה'
רוּחִי אֲשֶׁר עָלַיָּךְ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שִׁמְתִּי
בְּכִפְיָךְ לֹא יִמוּשׁוּ מִכִּיָּךְ וּמִפִּי זֶרַעַךְ
וּמִפִּי זֶרַע זֶרַעַךְ אָמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם (ישעיהו נט, כא)

זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי
אוֹתוֹ בְּחֹרֵב עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל חֻקִּים
וּמִשְׁפָּטִים (מלאכי ג, כב)

זיכרון ירושלמי

אִם אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵי אִם
לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחָתִי
(תהלים, קל"ז, ה)

ימליץ שכמו שהימין היא מוכנת אל האדם בכל תנועותיו
ועסקיו, כן ירושלים היא חבת כל תנועותינו ועסקינו, עד
שאי אפשר לשכחה כמו שאי אפשר לשכוח את הימין.
ויותר מזה כי תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, שכל דבורי
הוא בכך ואם לא אדבר מזכרוןך אהיה כאלם אשר לשונו
לחכה דבקה.

ולא לבד בעת שאני גולה וסורה, כי גם אם לא אעלה את
ירושלים על ראש שמחתי, גם אם אשמח בהצלחת עולם
תהיה ירושלים עולה עליהם, עד שכל שמחה תהפך לעוצב
ע"י זכרון חורבנה (מלבי"ם).

מזיכרון לתקווה

עשרה בטבת - יום תחילת המצור של נבוכדנצר על ירושלים, שבסופו נכבשה ירושלים ונחרב בית המקדש הראשון.

תשעה באב - יום התענית העיקרי לזכר החורבן, היום בו חרבה ירושלים והחלו להיחרב שני בתי המקדש.

שבעה עשר בתמוז - היום בו נכבשה העיר ירושלים על ידי צבא טיטוס לפני חורבן בית המקדש השני.

צום גדליה, (ג' בתשרי) - מציין את היום שבו נרצח גדליה בן אחיקם, הנציב היהודי שנותר בירושלים לאחר חורבן בית ראשון, ולפיכך סופה המוחלט של ריבונות יהודית בארץ עד ימי שיבת ציון.

כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת: צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוָה לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמַעֲדִים
טוֹבִים וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ. (זכריה, ח, ט)

יִזְכְּרוּ אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה עִם שְׁאָר צְדִיקֵי עוֹלָם

(מתוך תפילת 'אב הרחמים' הנאמרת
בקהילות אשכנז בתפילת שחרית של שבת)

**יום הזיכרון
לשואה ולגבורה**

**יום הזיכרון
לחללי מערכות ישראל
ולחללי פעולות האיבה**

חוליה בשרשרת

כיצד אתם מציינים
את ימי הזיכרון הללו?
איזה מסר חשוב לכם
שיעבור לדורות
הבאים?

זיכרון או היסטוריה?

חוליה בשרשרת

- איזה זיכרון חשוב לכם לשמר?
- מה תרצו להעביר לדורות הבאים?
- כיצד תדאגו שהזיכרון הזה אכן יעבור הלאה?

בימים אלו אנו מציינים
אחת-עשרה חודשים לטבח
הנורא שארע
בשמחת-תורה.

מה חשוב לכם לזכור
מהארוע הזה?
כיצד תודאו שהזיכרון לא
נשכח?

גורפה רקה!

